

TODJO'S POSITIE ONDERMIJND

moelijk zou zijn: de oorlogsproductie moest worden opgevoerd, vooral aan vliegtuigen.

Kaart VII doet zien dat de Gilbert- en de Marshall-eilanden buiten de 'absolute nationale verdedigingszone' lagen. Uiteraard betekende dat niet dat zij, indien aangevallen, niet tot het uiterste moesten worden verdedigd. Dat werden zij ook, maar zonder succes: van de Gilbert-eilanden maakte Nimitz zich in november '43 meester, van de Marshall-eilanden in januari '44. Erger nog: medio '44, toen ook nog de poging van het Japanse Vijftiende Leger om Brits-Indië binnen te dringen, volledig was mislukt, werd de 'absolute nationale verdedigingszone' doorbroken. MacArthur rukte onweerstaanbaar op langs de noordkust van Nederlands-Nieuw-Guinea en Nimitz veroverde de Marianen.

Na de val van de Gilbert- en de Marshall-eilanden nam in Tokio binnenskamers de oppositie tegen Todjo toe: een oppositie van oud-ministers, onder wie de oud-minister van buitenlandse zaken Mamoroe Sjigemitsoe, die in de jaren '20 steeds goede betrekkingen met de Verenigde Staten en Groot-Britannië had nagestreefd en die dan ook een tegenstander was geweest van Japans intrede in de oorlog, en oud-minister-president prins Foemimaroe Konoje die in september '41 met Roosevelt tot een accoord had willen komen; een oppositie ook van stafofficieren die ontevreden waren zowel over de civiele als over de militaire oorlogsleiding. Konoje kreeg eind juni '44 te horen dat de legerstaf een ander kabinet wenste. Aan Todjo bleven de tegen hem gegroeide weerstanden niet onbekend maar hij weigerde af te treden.

Midden juli wisten ingewijden in Tokio dat de Amerikanen bezig waren het laatste verzet op Saipan te breken. Het verlies van de Marianen werd gebruikt als breekijzer op Todjo's positie; twee dingen moesten, meende men, tegelijkertijd bekendgemaakt worden: dat Saipan gevallen en dat Todjo afgetreden was.

Er waren in die dagen vooraanstaande Japanners, onder hen Konoje's schoonzoon, die binnenskamers bepleitten dat Japan de in Casablanca gestelde eis, onvoorwaardelijke overgave, zou aanvaarden met evenwel één beperking: dat het een keizerrijk zou blijven. De meeste ouderen onder de vooraanstaanden, en ook onder de oud-premiers, de *joesjin*, die de keizer placht te raadplegen, waren evenwel van mening dat het moment van overgave nog niet was gekomen. Op 18 juli beraadslaagden zij vijf uur lang in het keizerlijk paleis. 'None of them', aldus in 1981 Akira Irije, een Amerikaans historicus van Japanse afkomst,

'was willing to advocate an immediate cessation of hostilities. They all knew that the war